

70 éve alapították a Than Károly Könnyűipari Vegyészeti Technikumot

Kutasi Csaba

A háborús romokon gyorsan újjáéledő ipar igényének hatására 1950 márciusában látott napvilágot az elhatározás, miszerint „létesíteni kellene a textilgyárak karéjában – valahol Óbudán – egy vegyész jellegű műszaki középiskolát”. Az akkori – főként III. kerületi – üzemek a textilipar (mint iparcsoport) több iparágát testesítették meg. A pamutipart a Goldberger Textilnyomógár, a Pamutkikészítőgyár és a Textilfestőgyár képviselte, a selyemiparból a Selyemkikészítőgyár, a leniparból a Csillaghegyi Lenárgyár (később -Szövőgyár), a kötőiparból az Óbudai, majd a Budapesti Harisnygyár, valamint speciális termékgyártó üzemként az Óbudai Kalapgyár termelt a főváros észak-nyugati részén.

A hazai középfokú vegyészszakember-képzés 1950-ig az 1879-ben alapított Közép-Ipartanodában, későbbi nevén a Budapesti Állami Felsőipari Iskola vegyészeti tagozatán folyt. Az ipar háború utáni fejlesztése több műszaki középiskadert igényelt, mint amennyire ez az intézmény képes volt. Ezért az 50-es évektől több vegyész-képző iskola létesült az országban, ennek a könnyűipar szempontjából meghatározó képzőbázisa lett a Than Technikum.

A Than Károly Könnyűipari Vegyészeti Technikum megalakulása

Az 1950. márciusi elhatározásból hamar létrehozási határozat lett, azonban a helyszín, a szükséges felszerelés, a szakmai tanárok még nem álltak rendelkezésre. Ennek az évnek a májusában sem volt végleges döntés a képző intézmény elhelyezéséről, de nyáron kijelölték az újlaki, Zsigmond téri (pontosabban: III. kerület, Lajos utca 1-5.) helyszínt, ahol egy általános és egy ipari leányiskola közé beékelődve, 1950. szeptember 1-jén kezdődött a tanítás (1., 2., 3. kép). Az első két évben a Fővárosi Tanács Oktatási Osztályához tartozó iskola először 31. sz. Ipari Gimnázium Vegyipari tagozata, majd I.sz. Vegyipari Technikum néven végezte a képzést. 1951. augusztus 1-étől a Könnyűipari Minisztérium főhatósága alá került az iskola, 1953-ban Textilvegyipari és Bőrvegyipari Technikum lett az iskola neve. A textil-bőrvegyészeti képzés után 1954-ben indították be az újabb könnyűipari

1. kép. Az egykori leányiskola II.-IV. emeletén kezdte működését a technikum

2. kép. Laboratóriumi gyakorlat 1955-ben, az első sorban balról a második dr. Fülek György tanár úr

Mohr-Westphal mérleg

analitikai mérleg

coloriméter

Néhány laboratóriumi eszköz az 1960-as évekből

3. kép

vegyész-képzést, a papíripari tagozat létrehozásával. 1955-ben vette fel Than Károly nevét az intézmény.

A textilvegyész technikus képzés megteremtése és fejlesztése terén kiemelésként méltó – a ma is körünkben köszönhető, 91 életévében járó – Marosi József tanár úr (4. kép) tevékenysége, aki 1953-tól a Than Technikum szaknaraként tevékenykedett több évtizedig. Ő alakította ki a textilvegyipari szakágazat IV. osztályos tanulói számára a szakmai laboratóriumi gyakorlati foglalkozások tanmenetét és tanműhelyi képzését, Bereck Ferencel és Illés Bélával. Ebben nemcsak a feladatok kidolgozása, a gyakorlatok munkamenetének összeállítása tartozott, hanem az eszközháttér megteremtése is. Színezékek, segédanyagok, különböző készültségi fokú textíliák, nyomószerszámok és kisgépek kellek. Ezek biztosításával vált lehetővé a textilvegyész technikus tanulók színvonalas gyakorlati képzése. Nevéhez fűződik a már meglévő filmnyomó terem mellett, a tanműhely kialakítása, ahol a próbagyártáshoz alkalmas berendezések, kisgépek kerültek beszerzésre. Lehetőség nyílt a minta utáni színezés, kolorizálás elemeinek gyakorlására, megismerve a színezékgári mintakártyák alkalmazásának lehetőségeit. Itt fonalak színezésére is vállalkoztak máshol működő iskolai tanműhelyek szövődési részére. Marosi tanár úr 1987-ig a technikumban és a később szakközépiskolaként működő intézményben is tanított (nappali, esti, levelező tagozatokon egyaránt). Főként alkalmazott szerves kémiát (szálasanyag- és színezékkémia) és fizikai kémiát, ill. meghatározóan textilvegyipari ké-

miai technológiát oktatott. Számos tankönyv szerzője, ill. társszerzője (többek között Szerves kémia, Textilvegyipari Kémiai Technológia I.-II., Textilvegyipari Mechanikai Technológia I.-II., Laboratóriumi gyakorlatok), ezek nagy részét jelenleg – még a felsőfokú oktatásban is – használják. A textilvegyész technikus képzés laboratóriumi gyakorlatvezetőjeként és a tanműhelyi munka irányítójaként is sokáig tevékenykedett. Nevéhez fűződik a korszerű textilkémiai laboratóriumi feladatlap-rendszer kidolgozása és bevezetése is. A

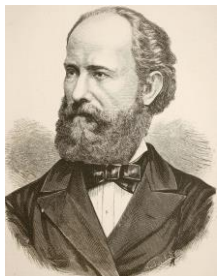

4. kép. Marosi József tanár úr

technikusminősítő képzés Szakmai gyakorlatok c. tankönyvét is ő állította össze.

Marosi József ez évben kimagasló mérnöki tevékenységéért vasdiplomában részesül a Budapesti Műszaki Egyetem Vegyészmérnöki Karának jubileumi diplomaátadó ünnepségén.

A technikum névadójának munkássága

5. kép
Than Károly
(1834-1908)

Than Károly kémikus, a budapesti tudományegyetem egykori kémiatanára, Óbecsén született, 1834. december 20-án (5., 6. kép). Édesapja Bécsen királyi tisztviselő volt, a jómódú polgári családban tizenegy gyermek nevelkedett. Gimnáziumi éveit Szabadkán, Kalocsán, Szolnokon és Nagybecskerekén töltötte. Tizennégy évesen beállt Bem seregébe, lövészként, majd később tűzmeszterként vett részt az 1848–49-es szabadságharcban. A fegyverle-

tétel után a gyógyszerészeti pályán helyezkedett el. 1855-ben kitűnő eredménnyel érettségizett Szegeden, ezt követően egyetemi tanulmányait Bécsben végezte. Egy évig az orvosi, majd a gyógyszerészeti szakon tanult. Főleg a kémiával foglalkozott és 1858-ban a kémia doktora lett. Ösztöndíjasként Bunsen híres heidelbergi laboratóriumában tevékenykedett, majd Párizs nevezetesebb tanintézeiben gyarapította ismereteit. 1859-től Bécsben tanársegédként, majd magántanárként folytatta működését.

Alapos előtanulmányai után 1860-ban a pesti egyetemen a kémiai tanszék helyettes tanára, 1862. július 18-án pedig a tanszék professzora lett. Ekkor lényeges követelmény volt a kiváló magyar nyelvtudás, mert addig a pesti egyetemen is németül folyt az oktatás. Than ettől kezdve a közoktatás, a közművelődés és a tudományos munkásság hazai felvirágoztatásának érdekében tevékenykedett. Tervei szerint új Kémiai Intézet épült, amely a Trefort-kertben 1872-re készült el. Ez az épület ma is

6. kép. Az óbecsei Than Emlékház

áll a Múzeum krt. 4/b alatt, a felújított épületben bölcsészkarok működnek.

Than Károly igazi iskolateremtő tudós volt, az egyetemi kémia tanítás módszerét is átalakította. Tartalmas és kiválóan előkészített előadásaival nemcsak megkedveltette a tárgyat, hanem felébresztette tanítványaiban a kutatási hajlamot is. Kiváló nyelvérzéssel rendelkezett, hiszen a magyar mellett németül, franciául, angolul beszélt és latinul is tudott. A 20. század első felében működő kémiai tudósaink mindegyikét ő tanította.

Than Károlyt a Magyar Tudományos Akadémia 1860-ban levelező, majd 1870-ben rendes tagjává választotta. Az Akadémia matematikai és természettudományi osztályának 1887-től elnöke, 1907-től haláláig pedig az Akadémia alelnöke volt. Emellett a Királyi Magyar Természettudományi Társulat kémiai-ásványtani szakosztályának 1891-től elnöki teendőit is ellátta élete végéig. Szorgalmazta és adományával is segítette az önálló magyar kémiai lap, a „Magyar Kémiai Folyóirat” létrehozását, amelynek első száma – szerkesztőbizottsági elnöklétével – 1895-ben jelent meg.

Az oktatáson kívül az első Magyar Gyógyszerkönyv (Pharmacopoea Hungarica, 1871) kidolgozásában is komoly szerepe volt. Nevéhez kötődik a kálium-bikarbonát-nak (KHCO_3) és a kálium-bijodátnak $\text{KH}(\text{IO}_3)_2$ (utóbbi az ún. Than-só) – mint az analitikai mérőoldat faktorbeállító vegyületeinek – a bevezetése. Mint kutató, a kémia széles skáláján dolgozott, az általános, a szerves és az akkor valóban egészen új fizikai kémia területén egyaránt figyelemreméltó eredményeket ért el.

1897–1898 között írta meg a Kísérleti kémia elemei c. könyvének I. kötetét Általános kémia és elemi testek leírása címmel. A II. kötetet (A törzsvegyületek és a carbonidok leírása)

Dr. Waczulik Margit
történelem

Szekeres József
magyar nyelv és irodalom
(igazgató-helyettes)

Szódy Ferencné
textillaboratóriumi
gyakorlatok

Marosi József
kémiai technológia,
IV. textillaboratóriumi
gyakorlatok

Bereck Ferenc
I. laboratóriumi gyakorlatok

Herbert Ferenc
II. laboratóriumi gyakorlatok

Köhalmi Konrádné
gépészeti ismeretek

Dr. Igmándy Emil
ábrázoló geometria,
géprajz

Nyári József
anyag- és áruismeret

Bessenyei Gyula
testnevelés

A Than Károly Könyvüipari Vegyészeti Technikum meghatározó tanárai közül néhányan

7. kép

csak elkezdte, nem volt módja befejezni.

Tagja volt az Országos Közegészségügyi Tanácsnak, 1885-ben Fodor Józseffel és Balló Mátyással együtt dolgozott a fővárosnak kifogástalan minőségű ivóvízzel való ellátásáért. Közegészségügyi munkásságának része, hogy az orosz pestisveszély alkalmával hatékony módszert dolgozott ki a fertőtlenítésre, amit a bécsi birodalmi járványbizottság is átvett. Hosszú és gazdag munkássága után 1908-ban vonult nyugdíjba. Még abban az évben, július 5-én Budapesten elhunyt.

A nagyszerű technikumi tanári kar

A textilvegyész technikus képzésben kiváló felkészültségű és meghatározó egyéniségű tanárok oktattak (7. kép). A szaktanárok közül – a teljesség igénye nélkül – Bereck Ferenc, dr. Fehér Dezsőné (Magdi néni), dr. Fülke György, Gáspár Emma, Illés Béla, Herbert Ferenc, Kozma László, Marosi József, Nyári József, Pogány Lászlóné (Joli néni), Szódy Ferencé (Ági néni), Böcskei József, Valovics Ilonka, dr. Szeghy Lajosné (Klári néni) tanított sokunkat. Az egyéb reál, továbbá a humán tárgyakat oktatók közül sokakra is nagy tisztelettel emlékezünk. Így dr. Davida Éva, dr. Waczulik Margit, Szekeres József (aki igazgatóhelyettes is volt), Tóth Nándor (később szintén igazgatóhelyettes), Fodor Pálné (Kati néni), dr. Igmándy Emil, Kóhalmi Konrádné (Edit néni), dr. Rozgonyi Lászlóné (Klári néni), Thuróczy Gyuláné (Zsuzsa néni), dr. Gábor Józsefné (Mária), Hercze Andorné (Kati néni), és nem utolsósorban Bessenyei Gyula (Zénó bácsi, a legendás testnevelő) tanárookra. Természetesen nagy tisztelet övezi a teljes tantestületet – a fel nem sorolt nagyszerű tanárnőkkel és tanár urakkal együtt – és Varsányi Gábor igazgatót az intézmény eredményes irányításáért.

A technikumból szakközépiskola, gimnázium, ökoiskola...

8. kép.

A technikum jelvénye a 20. évfordulón, 1970-ben

Az iskola fennállásának első húsz évében 1063 tanuló szerzett technikus oklevelet a nappali tagozaton. Az esti tagozaton a textil-bőrpapír szakon felül textiltisztító („patyolat”) képzés is folyt. 1968. szeptember 1-jétől az első évfolyamon a technikumi képzést szakközépiskolai képzés váltotta fel, Than Károly Vegyipari Szakközépiskola lett az intézmény neve. 1983 őszétől az iskolához került a textilstető és textilnyomó szakmunkás képzés, 1987 szeptemberétől a textilvegyipari ágazaton áttértek az 5 éves technikusképzésre. 1990–91-es tanévben indult az első gimnáziumi évfolyam, ide került a cellulóz- és papírgyártó, valamint a papírfeldolgozó szakmunkásképzés. Később a bőrvagyipari és papíripari ágazaton is áttértek az 5 éves technikusképzésre, ekkor Than Károly

9. kép. A Than Károly Ökoiskola kirándulócsoportja az óbecsei Than Emlékházánál

Vegyipari Szakközépiskola, Szakmunkásképző és Gimnázium névtábla került a Lajos utcai épületre (8. kép).

1997 szeptemberétől, a Bolyai János Textilipari Szakközépiskolával történt összevonás után, a szakmai képzés textilipari technikus fonó, kötő, szövő ágazattal bővült, Zsigmond téri Gimnázium, Műszaki Szakközépiskola és Szakmunkásképző névvel működve. 1999-ben újabb szakmák kerültek a képzések közé, az érettségizetknél a hulladékkezelő technikus (korábban már volt környezetvédelmi technikus képzés), a szakmunkás ágazaton a konfekció, méteráru és lakástextil eladó szakma oktatása folyt. 2002-ben az egyes ágazatok ipari hétértéknek leépülése miatt megindult a könnyűipari szakmai oktatás leépítése is. A 2007/2008-as tanévben végeztek az utolsó filmnyomó-textilfestő és papírgyártó-feldolgozó szakmunkástanulók. 2008. július 1-től a Térségi Integrált Szakképző Központ keretei között folytatódott a szakközépiskolai és a szakközépiskolai képzés. A környezeti nevelési tevékenység prioritása értelmében 2009. szeptember 1-jétől Than Károly Ökoiskola, Gimnázium, Szakközép- és Szakiskola lett. (9. kép).

2015. július 1-jével az iskola önállósága megszűnt és a Budapesti Műszaki Szakképzési Centrum (1146 Budapest, Thököly út 48-56.) tagintézményeként működik tovább. Jelenleg a Budapesti Műszaki Szakképzési Centrum Than Károly Ökoiskolája, Gimnáziuma, Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája.

Tisztelettel emlékezünk az alma materre, a 70 éve megalapított Than Károly Könnyűipari Vegyészeti Technikumra (ill. elődjére) és a kiváló textilvegyész technikus képzést biztosító tanárookra. A Magyar Textiltechnika textilkikészítés területén tevékenykedő olvasói közül sokan végeztek a Zsigmond tér–Lajos utcai nagyhírű intézményben.

Befejezésül, kedvezőnek tűnik, hogy megint területekre kerültek a technikumok, mint jól bevált középfokú tanintézetek.